

Socialstyrelsens nationella kompetenscentrum för äldreomsorg

Redovisning av arbetet under 2023 och till augusti 2024

Denna publikation skyddas av upphovsrättslagen. Vid citat ska källan uppges. För att återge bilder, fotografier och illustrationer krävs upphovspersonens tillstånd.

Publikationen finns som pdf på Socialstyrelsens webbplats. På begäran kan vi ta fram publikationen i ett alternativt format för personer med funktionsnedsättning. Skicka frågor om alternativa format till alternativaformat@socialstyrelsen.se.

Artikelnummer: 2024-9-9220

Publicerad: www.socialstyrelsen.se, september 2024

Förord

Socialstyrelsen ska årligen redovisa vidtagna aktiviteter och åtgärder vid myndighetens nationella kompetenscentrum för äldreomsorg till Regeringskansliet (Socialdepartementet). Redovisningen ska överlämnas senast den 30 september året efter det år som redovisningen avser.

Rapporten har utarbetats av medarbetare och enhetschefer vid kompetenscentrumet. Utredare Vera Gustafsson har samordnat arbetet. Ansvarig enhetschef har varit Christine Tell.

Björn Eriksson
Generaldirektör

Innehåll

Förord	3
Kompetenscentrumets andra år i korthet	5
Inledning	7
Kompetenscentrumets uppdrag	7
Organisation av kompetenscentrumets arbete	7
Kompetenscentrumets aktiviteter under 2023 och våren 2024 ...	9
Nya former för ett verksamhetsnära arbetssätt	9
Utåtriktade aktiviteter för att möta verksamheternas behov	12
Arbetet med att följa och analysera utvecklingen inom äldreomsorgen	15
Utveckling av kompetenscentrumets kommunikation	17
Samverkan med andra aktörer	19
Målområde 1: Utmaningar kopplade till kompetensförsörjning	19
Målområde 2: En samverkande och förebyggande äldreomsorg	22
Målområde 3: Förutsättningar för en kunskapsbaserad äldreomsorg ...	24
Bilaga 1. Kontakt med externa aktörer	28

Kompetenscentrumets andra år i korthet

Verksamheten vid Socialstyrelsens nationella kompetenscentrum för äldreomsorg startade den 1 september 2022. Kompetenscentrumet har ett särskilt uppdrag att arbeta verksamhetsnära. Att ha dialog med kommuner och verksamheter är viktigt för att lyssna in förutsättningar och utmaningar inom äldreomsorgen, och hur de tycker att kompetenscentrumet kan bidra till att möta dessa.

Vi träffar kommuner och verksamheter i stort sett varje vecka, för att få en bild av vilka frågor som är aktuella just nu och för att ta del av intressanta arbetssätt och utvecklingsarbeten. Hittills har vi träffat ett trettiotal kommuner – antingen digitalt eller via fysiska besök. När vi besöker kommuner träffar vi även äldre personer som får insatser från äldreomsorgen, bland annat genom verksamheternas brukarråd. Kompetenscentrumet har också startat en referensgrupp med kommun- och verksamhetsföreträdare som vi regelbundet samråder med.

Utifrån kommunernas och verksamheternas behov och önskemål har vi bland annat utvecklat följande aktiviteter:

- **Digitala erfarenhetsutbyten för dem som utvecklar äldreomsorgen**

Vid de digitala erfarenhetsutbytena får deltagarna först ta del av ett kort kunskapspass och därefter presenterar kommuner och verksamheter exempel på hur de arbetar med den aktuella frågan. Erfarenhetsutbytet avslutas med gruppdiskussioner. Hittills har det genomförts tio digitala erfarenhetsutbyten och ytterligare sex är planerade under hösten. Ungefär 1700 personer har deltagit.

- **Kunskapsstimmar för undersköterskor och vårdbiträden**

Vi ordnar digitala kunskapspass för baspersonal inom äldreomsorgen. Syftet med kunskapsstimmen är att på ett enkelt sätt bidra med kunskap och samtidigt ge utrymme för reflektion i arbetsgruppen. Under våren deltog mer än 500 personer i kunskapsstimman. Nu spelar vi in dem så att de ska kunna användas vid APT eller andra utbildningstillfällen.

- **Länsseminarier med temat kompetensförsörjning**

Syftet med länsseminarierna, som anordnas tillsammans med de regionala samverkans- och stödstrukturerna (RSS), är bland annat att sprida aktuell kunskap inom området och bidra till erfarenhetsutbyte mellan kommunerna. Hittills har vi varit i Norrbotten, Göteborgsregionen och Gävleborg. Under hösten anordnas seminarier i Skåne och Stockholm.

- **Webbinarier med regeringens äldreforskarråd**

Under hösten 2023 och våren 2024 har vi ordnat två webinarier i samarbete med regeringens äldreforskarråd. Webbinarierna har handlat om aktuella ämnen som AI, införande av välfärdsteknik, förebyggande arbete och fallprevention. Hittills har dessa inspelade webinarier nått ut till cirka 2300 personer. Ytterligare ett webinarium, med temat kompetensförsörjning, anordnas i november.

- **En LinkedIn-sida för att sprida kunskap och exempel**

I september 2023 startade vi en LinkedIn-sida som riktar sig till alla som arbetar med eller är intresserade av äldreomsorgens utveckling. I dagsläget har LinkedIn-sidan mer än 6000 följare.

En viktig del av kompetenscentrumets uppdrag handlar om att öka kunskapen på nationell nivå om äldreomsorgens förutsättningar. Våren 2024 startade vi en panel med äldreomsorgschefer för att snabbt kunna få koll på läget inom äldreomsorgen. Panelen användes för första gången i maj, för att kartlägga bemanningssituationen inom äldreomsorgen inför sommaren. I september skickade vi ut uppföljande frågor för att ta reda på hur det faktiskt gick. Resultaten från panelen presenteras i form av en lägesbild som sprids både till regeringen och kommunerna. Vi arbetar även på andra sätt med att samla in, analysera och visualisera data om äldreomsorgen.

Kompetenscentrumet har valt ut tre prioriterade målområden. Nedan nämns några av de saker som pågår inom respektive målområde, utöver webinarier och andra utåtriktade aktiviteter.

- **Utmaningar kopplade till kompetensförsörjning**

Vi genomför en studie av styrning av hemtjänst som kommer att presenteras i slutet av hösten. Då kommer vi även att publicera en lägesbild om personal inom äldreomsorgen, som bland annat baseras på statistik från SCB och Försäkringskassan.

- **En samverkande och förebyggande äldreomsorg**

Vi genomför förstudier om behovet av stöd för att stärka samverkan mellan omsorgen och hälso- och sjukvården respektive stöd för att stärka kommunernas möjligheter att arbeta förebyggande. Förstudierna blir klara under hösten och utgör ett underlag för kommande aktiviteter.

- **Förutsättningar för en kunskapsbaserad äldreomsorg**

Vi har genomfört flera litteraturöversikter inom äldreområdet tillsammans med SBU. De har bland annat handlat om öppna mötesplatser för äldre och personer med intellektuell funktionsnedsättning som utvecklar demenssjukdom. Vi har tagit fram ett stöd för utvärdering av differentiering av arbetsuppgifter inom äldreomsorgen, eftersom det är något som införs på bred front i kommunerna just nu. Vi samordnar också regionala FoU-miljöer och testar en modell för gemensamma utvärderingar.

Inledning

Socialstyrelsen ska enligt sin instruktion årligen redovisa kompetenscentrumets vidtagna aktiviteter och åtgärder till Regeringskansliet (Socialdepartementet). Redovisningen ska överlämnas senast den 30 september året efter det år som redovisningen avser.¹ För att redovisningen ska vara så aktuell som möjligt innehåller den, utöver information om aktiviteter och åtgärder som har skett under 2023, även en beskrivning av arbetet under våren 2024. I vissa fall beskrivs även aktiviteter som kommer att ske under hösten 2024, men där planeringen har påbörjats tidigare.

Kompetenscentrumets uppdrag

Socialstyrelsens nationella kompetenscentrum för äldreomsorg ska vara ett nationellt stöd till kommuner och verksamheter. Enligt uppdraget ska kompetenscentrumet öka kunskapen om och bidra till utvecklingen av äldreomsorgen på nationell nivå genom att

- arbeta utåtriktat och verksamhetsnära med att samla information om kommuners och verksamheters organisation och förutsättningar i fråga om äldreomsorg, och
- regelbundet samverka tvärprofessionellt med relevanta aktörer och tillsammans med dem utveckla och stödja implementering av målgruppsanpassade praktiska stöd och nya arbetssätt inom äldreomsorgen.

Kompetenscentrumet ska vid utförandet av sitt uppdrag använda myndighetens samlade kompetens inom sina olika verksamhetsområden.

Organisation av kompetenscentrumets arbete

Kompetenscentrumet är placerat på Avdelningen för kunskapsstyrning för socialtjänsten. En enhetschef leder kompetenscentrumet tillsammans med en chefsgrupp från fem av myndighetens avdelningar. Verksamheten styrs och leds i linjen och enligt fastställd arbetsordning. Den styrmodell som kompetenscentrumet har valt, med en chefsgrupp där strategiska frågor kan diskuteras och förankras, främjar möjligheterna att använda Socialstyrelsens samlade kompetens.

¹ Förordning (2015:284) med instruktion för Socialstyrelsen

Bemanning av kompetenscentrumet

Kompetenscentrumet är bemannat med nio tjänster som är placerade på fem avdelningar inom myndigheten. Med den bemanningen finns det även ett visst utrymme för att ta in ytterligare resurser från andra delar av myndigheten, eller externa aktörer.

Kompetenscentrumets aktiviteter under 2023 och våren 2024

Nya former för ett verksamhetsnära arbetssätt

Att ha dialog med kommuner och verksamheter är viktigt för att få kunskap och lyssna in förutsättningar och utmaningar inom äldreomsorgen, och hur de tycker att kompetenscentrumet kan bidra till att möta dessa. Det ger oss möjlighet att bli mer träffsäkra i vårt uppdrag och ge målgruppsanpassat stöd. Vi har sedan starten utvecklat flera former av dialog med kommuner, verksamheter och andra aktörer.

Dialogforum ger oss inspel till vårt fortsatta arbete

Under hösten 2022 och våren 2023 genomförde vi åtta digitala dialogforum med kommuner, verksamheter och medarbetare. Syftet med dialogerna var bland annat att lyssna in vad målgrupperna tyckte att vi kunde bidra med för att stötta utvecklingen i äldreomsorgen. Målgruppen var undersköterskor och vårdbiträden, biståndshandläggare, anhörigstödjare, chefer, verksamhetsutvecklare samt pensionärsorganisationer. Intresset var stort. Under hösten 2023 genomförde vi kompletterande dialogforum med undersköterskor och vårdbiträden, då det på grund av ett stort antal anmälda deltagare inte varit möjligt för dem att delta vid de tidigare dialogforumen.

Totalt deltog ungefär 330 personer vid dialogforumen. Deltagarna framförde bland annat önskemål om att kompetenscentrumet ska skapa arenor för dialog, med möjlighet att utbyta erfarenheter mellan verksamheterna. De ville också att kompetenscentrumet ska sammanställa och presentera forskning på ett lättillgängligt sätt, eftersom de själva har svårt att hinna med den typen av omvärldsbevakning.

Resultaten från dialogforumen har sammanställts i två rapporter, som utgör ett viktigt underlag för vår fortsatta verksamhetsplanering. En utförligare beskrivning av resultaten från dialogforumen ingår i den tidigare redovisningen av kompetenscentrumets arbete, som gäller perioden september 2022 till augusti 2023.

En referensgrupp för att stödja det strategiska arbetet

Vi behöver kontinuerligt hämta in synpunkter på kompetenscentrumets arbete, så att det blir mer praktiskt, relevant och realistiskt att genomföra. Därför har vi bildat en referensgrupp med kommun- och verksamhetsföreträdare som vi regelbundet samråder med. Referensgruppen består av professioner från kommuner samt privata eller idéburna aktörer.

Referensgruppen hade sitt första digitala möte i december 2023. Under våren 2024 har det genomförts tre digitala möten. Ytterligare tre möten planeras under hösten 2024.

Vid mötena får deltagarna bland annat lämna synpunkter på projektidéer och diskutera specifika frågor eller vägval i våra aktiviteter. Vid mötena ges deltagarna också möjlighet att lyfta problem och utvecklingsbehov i sina verksamheter.

Vi träffar kommuner och verksamheter varje vecka

Sedan våren 2023 träffar vi regelbundet kommuner och verksamheter. Syftet med mötena är att lyssna in kommunernas utmaningar, få en bild av vilka frågor som är aktuella just nu och ta del av intressanta arbetssätt och utvecklingsarbeten.

Under 2023 och våren 2024 har vi haft denna typ av möten med ett stort antal kommuner i landet (se bilaga 1). Kommunerna har både varit stora och små, med olika omfattning av kommunal och privat verksamhet. Vid mötena har bland annat äldreomsorgschefer, första linjens chefer, biståndshandläggare samt verksamhetsutvecklare deltagit. I samband med kommunbesöken har det även anordnats studiebesök i olika äldreomsorgsverksamheter. Under hösten 2024 kommer kompetenscentrumet även att besöka privata och idéburna verksamheter.

Vid längre studiebesök har vi prövat ett nytt arbetssätt, som innebär att kommunerna får möjlighet att i förväg lyfta teman eller frågeställningar där de vill ha ytterligare kunskap. Utifrån dessa teman håller vi sedan i ett kortare kunskapspass, följt av dialog och erfarenhetsutbyte. Teman som har kommit upp hittills är egenvård, utmaningar med att vara första linjens chef inom äldreomsorgen samt boendeformer för personer med demenssjukdom. Försökskommunerna har varit positiva till detta upplägg.

Utöver dessa kommunbesök träffar vi kommuner och verksamheter i andra former. Vi deltar till exempel regelbundet vid digitala möten med utvecklingsledare eller motsvarande som ingår i R9-nätverket

(jämförelsenätverk med större mellansvenska kommuner där bland annat Uppsala, Västerås, Örebro, Jönköping och Södertälje ingår). Vi har också möten med kommuner och verksamheter för att ta del av projekt eller utvecklingsarbeten, ofta kopplade till våra prioriterade målområden. Detta innebär att vi har fysiska eller digitala möten med kommuner och verksamheter i stort sett varje vecka.

Erfarenheterna från kommun- och verksamhetsmötena dokumenteras och utgör ett viktigt underlag i rapporteringen till den nationella nivån, samt för att utveckla kompetenscentrumets verksamhet. Det ger också viktigt innehåll i form av exempel, som kommuniceras vid exempelvis digitala erfarenhetsutbyten (se s. 12) och i sociala media.

Direktdialog med personer som har insatser från äldreomsorgen

Under våren 2024 började vi utveckla former för direktdialog med äldre personer som får insatser från äldreomsorgen. Hittills har vi besökt två brukarråd – ett vid ett särskilt boende och ett inom hemtjänsten. Vi har också besökt öppna mötesplatser i olika delar av landet för att öka vår förståelse för seniorernas vardag och förutsättningar, när behoven av äldreomsorg ännu inte har blivit så stora.

Insikter och lärdomar från mötena med seniorer bidrar till att utveckla vårt verksamhetsnära arbetssätt och påverkar vilka aktiviteter som anordnas. Teman som seniorerna har lyft fram handlar bland annat om personalens språkförmåga, vikten av personalkontinuitet, rätt bemötande samt betydelsen av att ha sociala aktiviteter och möjligheter att träffa varandra. Dialogerna utgör ett komplement till Socialstyrelsens brukarundersökning ”Vad tycker de äldre om äldreomsorgen?” och de kontakter som vi har via myndighetens äldreråd.

Vi kartlägger frågor till upplysningstjänsten

Kommuner, personal och allmänhet hör ofta av sig till Socialstyrelsens upplysningstjänst när de har juridiska frågor som berör äldreomsorgen. Under året har kompetenscentrumet gjort en systematisk kartläggning av vilka frågor som kommer in till myndigheten. Resultaten ligger till grund för det fortsatta arbetet när det gäller att ge stöd till verksamheterna.

Utåtriktade aktiviteter för att möta verksamheternas behov

Utifrån kommunernas och verksamheternas behov och önskemål har vi utvecklat olika former av utåtriktade aktiviteter.

Länsseminarier med temat kompetensförsörjning

I slutet av våren 2023 gick vi ut med en intresseförfrågan till kommunerna om att anordna länsvisa seminarier kring temat kompetensförsörjning. Seminarierna anordnas tillsammans med de regionala samverkans- och stödstrukturerna (RSS) i respektive län och inbjudan gick ut via RSS-nätverket för äldre och kommunal hälso- och sjukvård. Syftet med seminarierna är bland annat att sprida aktuell kunskap inom området och bidra till erfarenhetsutbyte mellan kommunerna. Frågor som diskuteras är bland annat:

- Hur kan man förnya, behålla och utveckla kompetens?
- Hur kan ledarskapet förstärkas?
- Hur kan det hälsofrämjande och förebyggande arbetet till de äldre utvecklas?

Upplägget av seminarierna utformas i nära dialog med RSS och kommunerna, för att möta de lokala behoven och säkerställa att seminarierna samordnas med det arbete som redan pågår i kommunerna. Målgruppen är bland annat chefer på olika nivåer, förtroendevalda och andra nyckelpersoner.

Under hösten 2023 och våren 2024 genomförde vi länsseminarier i Norrbotten (5 september), Göteborgsregionen (15 och 22 september) och Gävleborg (9 februari). Via länsseminarierna har vi nått ut till cirka 200 medarbetare på olika nivåer inom äldreomsorgen. Under hösten 2024 och våren 2025 planeras ytterligare tre länsseminarier: i Skåne (30 september), Stockholm (12 november) och Jämtland/Härjedalen (13 februari).

Digitala erfarenhetsutbyten för dem som utvecklar äldreomsorgen

Professioner som arbetar med att utveckla äldreomsorgen har efterfrågat arenor för erfarenhetsbyte och möjlighet att träffa andra som arbetar med samma sak i olika delar av landet. Därför arrangerar vi sedan hösten 2023 digitala möten för kunskaps- och erfarenhetsutbyte.

Vid mötena får deltagarna först ta del av ett kort kunskapspass som en inbjuden gäst eller en sakkunnig från kompetenscentrumet/andra delar av Socialstyrelsen håller i. Därefter presenterar inbjudna kommuner exempel på hur de arbetar med den aktuella frågan. Erfarenhetsutbytet avslutas med gruppdiskussioner.

Digitala erfarenhetsutbyten under hösten 2023/våren 2024

- Införande av välfärdsteknik och samtycke
- Utvärdering av nya arbetssätt
- Implementering av nya arbetssätt
- Evidensbaserad praktik inom äldreomsorgen
- Dela upp arbetsuppgifter mellan olika personalgrupper inom hemtjänsten
- Frågor om mat och måltider för äldre
- Utveckla förebyggande och hälsofrämjande arbete
- Teambaserat arbetssätt
- Egenvård inom äldreomsorgen
- Skapa delaktighet i äldreomsorgens utveckling

Intresset har varit stort och totalt har cirka 1700 personer deltagit i erfarenhetsutbytena. Antalet deltagare har varierat mellan 100 och 250 personer per tillfälle. Återkopplingen från deltagarna visar att de uppskattar möjligheten att på kort tid få ta del av både kunskap och praktiska exempel. Även möjligheten att ställa frågor och få en direktkontakt med sakkunniga på Socialstyrelsen uppskattas.

Vår ambition är att samverka med andra aktörer, till exempel andra myndigheter, när vi anordnar erfarenhetsutbyten. Myndigheten för vård- och omsorgsanalys medverkade när temat var ”dela upp arbetsuppgifter mellan olika personalgrupper inom hemtjänsten”. Under hösten kommer vi att samverka med Livsmedelsverket kring ett erfarenhetsutbyte om mat och måltider för äldre.

Vi kommer att fortsätta med de digitala erfarenhetsutbytena under hösten 2024. Hittills planeras sex tillfällen.

Kunskapsstimmar för undersköterskor och vårdbiträden

Under våren 2024 startade vi digitala kunskapspass för undersköterskor och vårdbiträden som arbetar inom äldreomsorgen, en så kallad

”kunskapstimme”. Syftet med kunskapstimmen är att på ett enkelt sätt bidra med kunskap och samtidigt ge utrymme för reflektion i arbetsgruppen.

Digitala kunskapstimmar våren 2024

- Vem bestämmer? Att lyssna till den äldre.
- Äldre är som alla andra – var nyfiken på den du möter!
- Hur får vi relationen med anhöriga att fungera?

Totalt deltog cirka 530 personer vid vårens kunskapstimmar. Under hösten 2024 kommer vi att spela in kunskapstimmarna, så att de kan spridas till ytterligare personer. Tanken är att det inspelade materialet till exempel ska kunna användas vid APT-möten eller andra utbildningstillfällen.

Webbinarier med regeringens äldreforskarråd

I december 2023 anordnade vi ett webinarium i samarbete med regeringens äldreforskarråd, på initiativ av äldre- och socialförsäkringsminister Anna Tenje. Temat för webinariet var ”Framtidens utmaningar inom äldreomsorgen”. Det handlade bland annat om hur den snabba AI-utvecklingen kan påverka äldreomsorgen och hur samhällskostnaderna påverkas av att antalet äldre med demenssjukdom ökar. Medverkade gjorde forskarna Amy Loutfi, Christine Gustafsson, Linus Jönsson och Miia Kivipelto samt företrädare för flera kommuner. Webinariet har nått ut till många tittare; totalt har cirka 1300 personer sett webinariet sedan december. Livesändningen utvärderades och samtliga svarande tyckte att webinariet var bra eller mycket bra.

I maj 2024 anordnade vi ett webinarium med temat ”Vi blir fler och lever allt längre – hur möter vi seniorernas behov?”. Utöver äldre- och socialförsäkringsminister Anna Tenje medverkade forskarna Ingmar Skoog och Erik Rosendahl. Dessutom deltog ett antal kommun- och verksamhetsrepresentanter i den avslutande paneldiskussionen. Det är cirka 1000 personer som har tittat på webinariet sedan maj. Samtliga personer som svarade på utvärderingsfrågorna i samband med att webinariet sändes tyckte att det var bra eller mycket bra.

Ytterligare ett webinarium, med temat kompetensförsörjning, kommer att anordnas i november 2024.

Arbetet med att följa och analysera utvecklingen inom äldreomsorgen

En viktig del av kompetenscentrumets uppdrag handlar om att öka kunskapen på nationell nivå om äldreomsorgens förutsättningar.

Ett systematiskt arbetssätt för att fånga aktuella frågor

En strukturerad omvärldsbevakning är viktig för att kompetenscentrumet ska få kunskap om förändringar i omvärlden som påverkar kommunernas förutsättningar att bedriva en god omsorg, men också för att vi snabbt ska kunna ta fram underlag som efterfrågas av exempelvis regeringen eller myndighetsledningen.

Under det senaste året har vi utvecklat ett systematiskt arbetssätt för omvärldsbevakning. Det innebär att vi samlar in information om aktuella frågor genom bland annat kontakter med kommuner och verksamheter, analys av frågor som kommer in till Socialstyrelsens upplysningstjänst eller via mediebevakning. Frågorna kan till exempel handla om konsekvenser vid lagändringar, ändrade förutsättningar i kommunerna och effekter av nya forskningsrön eller teknikutveckling. Exempel på aktuella frågor som har identifierats under det senaste året handlar om hur de nya kraven på högre medianlön för arbetskraftsinvandrare respektive regelverket om elva timmars dygnsvila påverkar äldreomsorgen.

När en fråga bedöms vara prioriterad att få mer kunskap om gör vi en snabb kartläggning för att få en uppfattning om frågans omfattning, bland annat utifrån befintliga dataunderlag. Baserat på resultaten beslutar vi om det finns behov av att samla in kompletterande information, till exempel från kommunerna. Det kan bland annat ske via vår panel med äldreomsorgschefer (se nedan). Men en aktuell fråga kan också leda till andra insatser, till exempel att det anordnas utåtriktade aktiviteter som webinarier, för att stödja kommunerna.

En äldreomsorgspanel för att snabbt få koll på läget

Under våren 2024 startade kompetenscentrumet en panel för att snabbt få koll på läget inom äldreomsorgen. Panelen består av äldreomsorgschefer eller motsvarande på en övergripande nivå. Just nu ingår representanter från 141 kommuner. Det finns en god spridning geografiskt och mellan olika kommuntyper. Enklare enkäter kommer att skickas ut till paneldeltagarna några gånger per år och svaren är anonyma.

Panelen användes för första gången i maj, för att kartlägga bemanningssituationen inom äldreomsorgen inför sommaren 2024. 123 kommuner svarade på frågorna som skickades ut, vilket motsvarar en svarsfrekvens på 87 procent. Resultaten visade i korthet att ungefär hälften av kommunerna saknade vikarier inför sommaren och att läget i vissa kommuner – framförallt i norra Sverige – upplevdes som kritiskt. Positivt var dock att mer än en tredjedel bedömde att läget såg bättre ut än inför förra sommaren.

Resultaten från panelen presenterades vid ett digitalt möte med kommunerna i mitten av juni. Fokus var att informera om hur olika kommuner arbetar med att rekrytera vikarier, för att inspirera kommunerna till nya och kreativa rekryteringssätt. Paneldeltagare från ett sjuttiofem kommuner deltog vid mötet.

I början av september skickades en ny enkät ut, för att följa upp hur det faktiskt gick under sommaren. Resultaten kommer att presenteras i form av en lägesbild som delas med regeringen och kommunerna (se nedan). Vi kommer också att anordna ett digitalt möte för att snabbt kunna återkoppla resultaten till paneldeltagarna, eftersom det var mycket uppskattat i våras.

Lägesbilder, tematiska rapporter och annan målgruppsanpassad rapportering

Resultaten från kartläggningen av sommarbemanningen presenterades i form av en lägesbild, som delades med regeringen och de deltagande kommunerna. Vi planerar fler lägesbilder på olika teman, som beroende på fråga kan spridas till fler intressenter. Formen och omfattningen kommer också att anpassas utifrån olika målgrupper. Lägesbilderna kan handla om en aktuell fråga där informationen har samlats in via panelen med äldreomsorgschefer, som i fallet med sommarbemanningen. Men lägesbilderna kan också innehålla en djupare analys av befintliga data, som till exempel beskriver spridningen mellan kommuner eller en analys av trender inom äldreomsorgen.

Vi håller också på att utveckla ett nytt format för tematisk rapportering, kopplad till de prioriterade målområdena. De tematiska rapporterna, som ska vara lättillgängliga och kortfattade (max ett par sidor), kan till exempel innehålla en beskrivning av kunskapsläget, hur kommunerna och verksamheterna arbetar med den aktuella frågan och information om vilket stöd Socialstyrelsen kan bidra med inom området.

Den första tematiska rapporten, som kommer att publiceras under hösten 2024, har temat differentiering av arbetsuppgifter. I rapporten kommer det att beskrivas hur kunskapsläget ser ut, baserat på resultat från den litteraturoversikt som har genomförts av SBU efter ett initiativ av kompetenscentrumet. Vidare kommer den att innehålla aktuella uppgifter

om hur vanligt det är att kommunerna har fattat beslut om att differentiera arbetsuppgifterna inom hemtjänsten respektive på särskilt boende. Slutligen kommer det att presenteras ett utvärderingsstöd som vi har tagit fram för att stödja kommuner som planerar att införa, eller redan har infört, differentiering av arbetsuppgifter (se s. 26). Vi kommer också att anordna ett webinarium den 27 november, då dessa delar presenteras tillsammans.

En portal för att visualisera data inom äldreområdet

Socialstyrelsen och andra myndigheter och organisationer har en mängd data och statistik om äldreomsorgen, som bland annat publiceras i öppna jämförelser och olika register. I dialoger med representanter inom äldreomsorgen har det framkommit behov av att samla och tillgängliggöra dessa data på ett sätt som gör att de lättare kan användas i uppföljning och lokala kvalitetsarbeten.

Under våren 2024 har Socialstyrelsen påbörjat arbetet med att skapa en visualiseringsportal. Kompetenscentrumet medverkar i arbetet. Portalen kommer att kunna erbjuda flexibla möjligheter för olika datavisualiseringar, indikatorer och annan data, samt möjliggöra jämförelser över tid och med andra regioner eller kommuner. Genom att visualisera omfattande datamängder på ett lättillgängligt sätt, så att det enkelt går att identifiera trender och mönster, underlättas kommunernas beslutsfattande. Under hösten 2024 kommer data från området äldreomsorg (Öppna jämförelser) gradvis att läggas in i portalen.

Samverkan med kommunerna kring analysfrågor

Under våren 2024 har vi arbetat fram ett arbetssätt för hur representanter från kommuner och verksamheter ska kunna bistå med erfarenheter och lägesbeskrivningar till nytta för analysarbetet. Arbetssättet har utvecklats tillsammans med en arbetsgrupp utsedd via RSS-nätverket för äldre och kommunal hälso- och sjukvård. Nästa steg är att testa arbetssättet i analysarbetet.

Utveckling av kompetenscentrumets kommunikation

Kommunikation är en central del i kompetenscentrumets arbete för att bidra till utvecklingen av äldreomsorgen. Systematisk kommunikation med våra prioriterade målgrupper är en förutsättning för det verksamhetsnära arbetssättet som ligger i uppdraget.

En målgruppsanalys för att matcha verksamheternas behov

Under hösten 2023 genomfördes en målgruppsanalys för att ta reda på mer om och på vilket sätt målgrupperna driver utveckling i äldreomsorgen, vilka förutsättningar de har och på vilket sätt de föredrar att kompetenscentrumet kommunicerar med dem.

Målgruppsanalysen visar att förutsättningarna varierar till exempel beroende på kommunens eller verksamhetens storlek, vilket kan påverka deras behov av stöd från kompetenscentrumet och Socialstyrelsen i stort. En annan slutsats var att förutsättningarna för att driva utveckling präglas av brist på erfaren personal och tid.

Kommentarer som rör kompetenscentrumets verksamhet överensstämmer med uppdraget, det vill säga att målgruppen vill att centrumet ska stå för omvärldsbevakning om forskning och evidensbaserade arbetssätt, göra analyser som visar läget i landet samt följa upp och sprida lärande exempel.

Målgrupperna vill också att Socialstyrelsen ska fortsätta att producera olika typer av stödmaterial och paketera och anpassa innehållet på ett sätt som matchar deras förutsättningar.

Som en följd av resultaten från målgruppsanalysen har vi anpassat våra aktiviteter, till exempel genom att ha korta digitala aktiviteter och erbjuda stöd med olika ambitionsnivå (exempelvis stödet för utvärdering av differentierade arbetsuppgifter, s. 26).

Kunskap och exempel sprids via LinkedIn

I september 2023 startade vi en LinkedIn-sida som riktar sig till alla som arbetar med eller är intresserade av äldreomsorgens utveckling ("[Äldreomsorg](#)"). I dagsläget har LinkedIn-sidan över 6000 följare. Minst två gånger i veckan delas inlägg för att skapa engagemang och uppmuntra till dialog med och mellan målgrupperna. Vi lyfter fram lokala projekt och erfarenheter, samt delar bästa tillgängliga kunskap för att utveckla äldreomsorgen.

Vi deltar vid konferenser och lyfter äldreomsorgen i vår kommunikation

Företrädare för kompetenscentrumet deltar regelbundet vid relevanta konferenser eller nätverksmöten. Under 2023 och våren 2024 deltog vi bland annat vid Socialchefsdagarna, Järvaveckan, Kvalitetsmässan och vid flera evenemang anordnade av SKR.

I maj 2024 genomfördes en särskild kommunikationssatsning om att säkra kompetensen inom äldreomsorgen. Det innebar att området lyftes fram i bland annat Socialstyrelsens kommunikationskanaler och vid olika event, som exempelvis Svenska Demensdagarna. Bland annat lyfte vi fram behovet av förebyggande arbete och ökad kompetens hos personalen som viktiga delar för att möta kompetensförsörjningsutmaningen.

Samverkan med andra aktörer

Kompetenscentrumet har haft kontakt med en rad nationella aktörer under hösten 2023 och våren 2024. Vi har haft dialog med bland annat äldreomsorgsverksamheter, pensionärs- och patientorganisationer, professions- och fackförbund, myndigheter, universitet och högskolor samt FoU-enheter, för att informera om verksamheten och undersöka möjligheten till samarbeten. Vi har också haft regelbundna avstämningar med Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) samt arbetsgivarorganisationer för privata och idéburna verksamheter. En utförligare beskrivning av samtliga externa kontakter finns i bilaga 1.

Målområde 1: Utmaningar kopplade till kompetensförsörjning

Kompetensförsörjningen inom äldreomsorgen har blivit en allt större utmaning till följd av en ökande andel äldre i befolkningen, i kombination med stora pensionsavgångar. Flera sektorer konkurrerar om arbetskraften. Yrken i äldreomsorgen uppfattas inte som tillräckligt attraktiva och sektorn har problem med höga sjukskrivningstal. Frågor kopplade till kompetensförsörjning är ett återkommande tema vid de kommun- och verksamhetsbesök som vi deltar vid, och i delar av landet bedöms situationen vara alarmerande.

Utmaningen med kompetensförsörjning behöver lösas med flera angreppssätt. Det handlar bland annat om att minska behoven genom förebyggande arbete, att satsa på kompetensutveckling av befintlig personal samt att göra arbete i äldreomsorgen mer attraktivt och hållbart.

Att införa nya arbetssätt och använda välfärdsteknik kan vara en del av lösningen. Men kommunernas arbete med att införa välfärdsteknik går långsamt och sker inte alltid på ett strukturerat sätt, utifrån den enskildes behov och delaktighet. Utbudet av välfärdsteknik ser olika ut beroende på i vilken kommun den enskilde bor, och alla som har behov av tekniken får inte tillgång till den. För att tekniken ska bidra till att effektivisera arbetet behöver både brukare och personal vara delaktiga tidigt i processen, och personalens kompetens behöver tas tillvara.

Kommunerna har som arbetsgivare ett huvudansvar för kompetensförsörjningen. Flera aktörer, som till exempel SKR, fackföreningar, utbildningsanordnare och Arbetsmiljöverket har en roll i att underlätta kompetensförsörjning. Eftersom tillgång till personal med rätt kompetens är en förutsättning för god kvalitet i vård och omsorg är kompetensförsörjning ett prioriterat område för kompetenscentrumet.

Styrning och organisation av hemtjänsten

Under hösten 2023 gjorde kompetenscentrumet en förstudie om hur styrning och organisation kan utvecklas för att främja att äldreomsorgen blir en mer attraktiv och hälsosam arbetsplats. Studien fokuserade på hemtjänsten och syftade till att identifiera åtgärder som vi kan vidta inom området. I förstudien konstateras bland annat att faktorer som bidrar till höga sjuktal och svårigheter att behålla befintlig personal är bristande stöd från ledning och kollegor, begränsat handlingsutrymme, fysisk och psykisk arbetsbelastning samt tidspress och känslor av otillräcklighet. En slutsats var att det behövs ökad kunskap på nationell och lokal nivå om styrning av hemtjänsten och hur det hänger ihop med personalens förutsättningar, arbetsmiljö och kvaliteten i verksamheten.

Vi arbetar nu med en studie av styrning av hemtjänst, med fokus på i vilken mån personal och utförare har möjlighet att påverka utförandet av insatser i hemtjänsten. Studien genomförs genom enkäter till kommuner och utförare, och i dialog med forskare. Resultaten kommer att redovisas i slutet av 2024. I ett andra steg planeras en fördjupad analys av om det går att se samvariationer mellan olika aspekter av styrning, kvalitet och arbetsmiljö.

Redovisning av personalstatistik

Vi har beställt statistik från SCB och Försäkringskassan för att öka kunskapen om personalen inom äldreomsorgen. Statistiken visar att en del av att klara kompetensförsörjningen är att ta hand om den befintliga personalen på ett bättre sätt än idag. Totalt arbetade 204 000 personer som omsorgspersonal i äldreomsorgen 2022.² Av dessa var 64 procent undersköterskor och 36 procent vårdbiträden. Knappt hälften arbetade heltid. Enligt Försäkringskassans statistik hade var femte person en sjukskrivningsperiod som varade i minst 14 dagar under 2022. Det innebär cirka 570 000 arbetsdagar.³ Av dessa sjukskrivningar berodde 29 procent på psykisk ohälsa. En viktig förklaring till den höga sjukfrånvaron inom vård och omsorg är dålig arbetsmiljö som orsakar stressrelaterad hälsa, enligt Försäkringskassan.⁴ Enligt SCB:s arbetskraftsundersökning (AKU) hade

² Antalet är personal som har fått lön 4 månader eller mer under året. Personer som enbart arbetat som sommarvikarier ingår alltså inte.

³ Siffran ger en indikation på omfattningen, men är inte exakt. All personal arbetar inte heltid. Samtidigt är en del av dessa sjukskrivningar 90 dagar eller mer.

⁴ Psykisk ohälsa i dagens arbetsliv. Försäkringskassans lägesrapport, 2023:6.

cirka 70 procent av personalen en fast anställning och återstående 30 procent en tidsbegränsad anställning 2023.

Vi kommer under hösten att publicera en lägesbild om personal inom äldreomsorgen, baserad på statistik och andra undersökningar.

Förstudie om nyutbildade undersköterskors kompetens

I kommundialoger har det framkommit att vissa verksamhetschefer upplever att nyutbildade undersköterskor i högre grad än tidigare saknar kompetens att utföra arbetsuppgifter som är vanliga inom äldreomsorgen. En del av bristerna handlar om kommunikation, ofta till följd av bristande språkförmåga. Det handlar även om kompetens kring läkemedel, vissa vårdåtgärder och hygien. Det är oklart hur vanligt förekommande dessa brister är. Det finns i dagsläget inte heller någon samlad kunskap om förklaringar till bristerna eller konsekvenser för verksamheterna.

För att få en fördjupad förståelse kring denna upplevelse av bristande kompetens har vi påbörjat en mindre intervjustudie. En sammanställning av vad som framkommit vid dessa intervjuer förväntas vara klar i början av nästa år.

Delta i arbetet med att utveckla en yrkesresa för äldreomsorgen

Yrkesresan är ett koncept för introduktion och kompetensutveckling för socialtjänstens medarbetare. Målet är att stärka kompetens och yrkesstolthet för både medarbetare och chefer inom socialtjänsten genom att erbjuda bästa tillgängliga kunskap på ett samlat och pedagogiskt sätt. Yrkesresan är ett samarbete mellan Sveriges Kommuner och Regioner (SKR), Socialstyrelsen och de regionala samverkans- och stödstrukturerna (RSS). Socialstyrelsens roll är att bidra med sakkunskap, inte minst från kompetenscentrumet. Idag har nästan 95 % av alla kommuner valt att ansluta sig till Yrkesresan.

Hösten 2023 beslutades det att en yrkesresa för äldreomsorgen skulle påbörjas under 2024. FoU-centrum i Linköpings kommun leder arbetet, som medarbetare från kompetenscentrumet deltar i. Tilltänkt målgrupp är undersköterskor inom äldreomsorgen, men även kurser för arbetsledare och chefer kommer att publiceras på lärplattformen. De första kurserna kommer att lanseras under 2025.

Stöd till dialog och erfarenhetsutbyte

Kompetensförsörjning och frågor kopplade till detta har varit teman vid flera av de erfarenhetsutbyten, webinarier och länsseminarier som vi har

beskrivit ovan. Ytterligare aktiviteter planeras under hösten 2024. Bland annat kommer det att anordnas flera erfarenhetsutbyten som berör kompetensförsörjning:

- Att leda hemtjänst för god kvalitet och nöjda medarbetare
- Hur kan språkförmågan inom äldreomsorgen utvecklas?
- Välfärdsteknik och etik

Under hösten kommer vi också att anordna ett större webinarium med temat differentiering av arbetsuppgifter. Kompetensförsörjning är även temat för höstens webinarium med regeringens äldreforskarråd.

Målområde 2: En samverkande och förebyggande äldreomsorg

Vården och omsorgen om äldre bedrivs över organisatoriska och professionella gränser, då många äldre har komplexa behov som kräver insatser från socialtjänsten, den kommunala hälso- och sjukvården, tandvården samt regionens primärvård och specialiserade öppen- och slutenvård. Omsorgsinsatsernas kvalitet kan påverka den enskildes behov av hälso- och sjukvårdsinsatser. Vice versa kan kvaliteten på hälso- och sjukvårdsinsatserna bidra till att minska omsorgsbehovet.

Förebyggande arbete förväntas få ökad betydelse för kommunerna, då området bland annat lyfts fram i förslaget till en ny socialtjänstlag. Utifrån den demografiska utvecklingen, med allt fler äldre personer med omsorgsbehov inom en snar framtid, och svårigheter att rekrytera personal till omsorgen är det viktigt att kommunerna arbetar aktivt för att förebygga ohälsa hos den äldre befolkningen. Det förväntas gynna den enskilde och samtidigt minska behovet av insatser från äldreomsorgen. Genom att samordna arbetet mellan olika professioner och aktörer går det att arbeta mer effektivt.

Vi är i ett uppstartsskede när det gäller detta målområde, men ytterligare aktiviteter kommer att påbörjas under hösten 2024 baserat på de resultat som framkommer i de förstudier som genomförs (se nedan).

Stöd för att stärka samverkan mellan omsorgen och hälso- och sjukvården

Socialstyrelsen lyfter fram vikten av teamarbete inom äldreomsorgen och myndigheten tog 2022 fram ett stödmaterial inom området. Innan sommaren 2024 påbörjade kompetenscentrumet en förstudie med syfte att undersöka om det finns behov av ytterligare stöd för att underlätta samverkan mellan personal från hälso- och sjukvården och socialtjänsten. Förstudien, som

beräknas vara färdig i november, kommer även att innehålla en kartläggning av hur eventuella samverkans- och samordningsproblem ser ut och vilka konsekvenser de kan få för den äldre personen. Här drar vi nytta av det arbete som sker på myndigheten inom ramen för god och nära vård. Arbetet med förstudien är i ett uppstartsskede.

Stöd för att stärka kommunernas möjligheter att arbeta förebyggande

Kompetenscentrumet påbörjade under våren 2024 en förstudie för att bland annat få en bild av hur kommuner arbetar med hälsofrämjande och förebyggande insatser samt hur de samverkar med andra aktörer, som till exempel hälso- och sjukvården och civilsamhället. I förstudien kartläggs också vilka hinder, förutsättningar och incitament kommuner har för att arbeta med hälsofrämjande och sjukdomsförebyggande insatser. Ett av områdena som kommer att lyftas är kommunernas arbete med ett demensvänligt och åldersvänligt samhälle. Syftet med förstudien är att ta reda på vilket nationellt stöd som kommunerna behöver – antingen från kompetenscentrumet eller någon annan nationell aktör – när det gäller det hälsofrämjande och förebyggande arbetet. Förstudien kommer att vara klar i oktober 2024.

Inom ramen för förstudien har vi bland annat träffat ett femtontal kommuner och verksamheter och deltagit vid flera kommunövergripande nätverksmöten. I dessa sammanhang har medarbetare från kompetenscentrumet bidragit med aktuell kunskap om risk- och friskfaktorer, utifrån den så kallade Fingermodellen.

Informationsinsats om förebyggande av fallskador

Socialstyrelsen har haft ett regeringsuppdrag om att genomföra en informationsinsats om fallförebyggande arbete. Uppdraget redovisades i maj 2024. Informationen, som riktades till beslutsfattare inom kommuner och regioner, lyfte fram de fördelar som fallpreventivt arbete kan medföra. Informationsinsatserna skedde via Socialstyrelsens kommunikationskanaler men kompetenscentrumet har skapat extra förutsättningar att nå ut, till exempel via verksamhetens utåtriktade aktiviteter och LinkedIn-sidan. Information har även spridits via olika nätverk samt vid konferenser, som till exempel Svenska Demensdagarna.

Stöd till dialog och erfarenhetsutbyte

Vi anordnar regelbundet digitala erfarenhetsutbyten varav flera har berört målområdet. Under våren 2024 har det bland annat genomförts

erfarenhetsutbyten om teambaserat arbetssätt, egenvård samt hälsofrämjande och förebyggande arbete för äldre.

Målområde 3: Förutsättningar för en kunskapsbaserad äldreomsorg

Den nya socialtjänstlagen, som förväntas träda i kraft den 1 juli 2025, innebär bland annat att socialtjänsten behöver bli mer kunskapsbaserad. Kompetenscentrumet ser detta som ett prioriterat målområde. Det är viktigt att det görs mer forskning inom äldreområdet, då det finns få evidensbaserade metoder och ett generellt behov av mer systematisk kunskap inom området. Det är också viktigt att använda den forskningsbaserade kunskap som faktiskt finns, genom att stödja att den implementeras och används i praktiken. Dessutom är det avgörande att det finns en lokal kunskapsproduktion i form av uppföljningar och utvärderingar ute i kommuner och verksamheter.

Socialstyrelsen och kompetenscentrumet ingår i det nationella systemet för kunskapsstyrning i socialtjänsten. En förutsättning för en effektiv kunskapsstyrning är att den kunskap som överförs möter reella behov och är möjlig att implementera i äldreomsorgens vardag. Det är därför avgörande att skapa förståelse för äldreomsorgens behov av och förutsättningar att implementera ny kunskap samt att förbättra dessa förutsättningar genom att stärka de organisatoriska strukturer, processer, resurser och kompetenser som krävs för ett hållbart utvecklingsarbete. Vår strategi är att så långt som möjligt nyttja befintliga strukturer i det nationella systemet för kunskapsstyrning och andra redan etablerade nätverk och forum.

Utvecklat samarbete med de regionala samverkans- och stödstrukturerna (RSS)

Kompetenscentrumet ska enligt sitt uppdrag använda de regionala samverkans- och stödstrukturerna (RSS) i sitt arbete. Vi har en kontinuerlig dialog med RSS Äldre och kommunal hälso- och sjukvård, och en av centrumets medarbetare är Socialstyrelsens kontaktperson i nätverket. Information, till exempel om de utåtriktade aktiviteter som kompetenscentrumet anordnar, sprids vidare till kommunerna via deltagarna i RSS. RSS har en digital samarbetsyta som vi har möjlighet att använda, där vi delar relevant information. Vi tar också vara på möjligheten att få information från RSS om aktuellt läge i kommunerna och vad som är på gång.

Vi samarbetar även med RSS i vårt verksamhetsnära arbete. Under hösten 2023 och våren 2024 har vi anordnat länsseminarier kring temat kompetensförsörjning tillsammans med RSS i Norrbotten,

Göteborgsregionen och Gävleborg. Seminarier i Skåne, Stockholm och Jämtland/Härjedalen planeras under hösten 2024 och tidig vår 2025. När vi besöker kommuner är vår ambition att samtidigt etablera en kontakt med RSS kontaktpersoner, som vi sedan fortsätter att ha kontinuerlig dialog och samverkan med. Kontaktpersonerna fungerar som en ingång till kommunerna och via dem har vi bjudits in till länsövergripande nätverk. Till exempel har vi deltagit i ett digitalt möte med socialcheferna i Norrbotten, för att diskutera deras extrema utmaningar när det gäller kompetensförsörjning. Ett annat exempel är samverkan med RSS i Storstockholm, där vi vid ett par tillfällen har fått möjlighet att lyssna till hur kommunerna i Stockholms län resonerar om och arbetar med omställningen till den nya socialtjänstlagen. RSS har också bidragit med synpunkter och underlag, till exempel i förstudien om kommunernas hälsofrämjande och förebyggande arbete.

Framöver kommer vi att fortsätta att utveckla samverkan med RSS. En utmaning är dock att förutsättningarna för RSS ser olika ut, bland annat beroende på organisation och resurser.

Litteraturöversikter och metodutveckling i samarbete med SBU

Kompetenscentrumet har ett pågående samarbete med SBU när det gäller systematiska litteraturöversikter inom äldreområdet. Under hösten 2023 samarbetade vi med SBU kring en litteraturöversikt om öppna mötesplatser för äldre (SBU 2023/1025). Under 2024 har vi fortsatt samarbetet genom att ta fram en litteraturöversikt om personer med intellektuell funktionsnedsättning som utvecklar demenssjukdom (SBU 2024/36). Vi arbetar även med en litteraturöversikt om förebyggande och hälsofrämjande åtgärder för äldre, som förväntas vara klar innan årets slut. Dessutom pågår två förstudier om förutsättningarna för att göra litteraturöversikter om metoder och arbetssätt respektive organisatoriska faktorer i äldreomsorgen.

Socialtjänsten kännetecknas av sociala interventioner som är både komplexa och kontextberoende. Det innebär särskilda utmaningar för den forskning och de litteraturöversikter som görs inom området. Tillsammans med andra enheter på Socialstyrelsen har vi under hösten 2023/våren 2024 genomfört två workshops med SBU, för att lyfta frågor om kunskap, kunskapsproduktion och kunskapsanvändning i socialtjänsten. Dessa workshops är en del i arbetet med metodutveckling kring litteraturöversikter inom socialtjänstens område.

Samordnad utvärdering med FoU-enheter

Under hösten 2023/våren 2024 har vi testat en modell för samordnade utvärderingar tillsammans med regionala FoU-enheter. Idén är att samla ett antal FoU-enheter för att göra utvärderingar inom ett gemensamt område, där alla tar sig an samma utvärderingsfrågor med ett gemensamt utvärderingsupplägg. Målet är att därigenom öka jämförbarheten och göra det möjligt att aggregera resultaten. Syftet är också att etablera relationer med FoU-enheterna och stödja en bredare spridning av den kunskap de producerar. Under våren 2024 har vi testat konceptet inom området arbetsdifferentiering. Fyra FoU-enheter har bildat en arbetsgrupp som arbetar vidare under hösten. Målet är att utveckla ett gemensamt utvärderingsupplägg så att datainsamlingen kan påbörjas efter årsskiftet 2025.

Stöd för utvärdering av arbetsdifferentiering

Under våren 2024 har vi tagit fram ett stöd för utvärdering av differentierade arbetsuppgifter inom äldreomsorgen, eftersom vi återkommande har fått signaler om att det finns ett behov av detta ute i kommuner och verksamheter. Arbetet har tagit avstamp i rapporten Dela på arbetet (2023:3) från Myndigheten för vård- och omsorgsanalys samt i litteratur om utvärdering och implementering. Vi har hämtat in erfarenheter och synpunkter från en referensgrupp med enhetschefer, verksamhetschefer, utvecklingsledare och strateger, från en blandning av små och stora kommuner samt privata utförare.

En utgångspunkt för utvärderingsstödet är att Sverige består av 290 kommuner med olika resurser, förutsättningar och behov. I materialet presenteras därför fyra olika upplägg, från relativt enkla upplägg som inte kräver så mycket resurser till mer resurskrävande varianter som kan ge mer tillförlitliga resultat.

Information om utvärderingsstödet sprids bland annat via sociala media och i samband med konferenser. Under hösten kommer vi även att anordna ett webinarium med temat differentiering av arbetsuppgifter, då vi bland annat kommer att marknadsföra utvärderingsstödet.

Stöd vid implementering av välfärdsteknik och andra digitala lösningar

Forskning visar att implementering av välfärdsteknik behöver ske mer utifrån bästa tillgängliga kunskap än vad som är fallet idag samt att brukare och personal behöver involveras tidigare i processerna. Kommunerna uttrycker att det finns olika utmaningar vid införande av digital teknik där de har behov av stöd. Sedan början av 2024 finns det en medarbetare vid

kompetenscentrumet som arbetar med frågor om välfärdsteknik och andra digitala lösningar, i nära samverkan med andra delar av myndigheten.

Under våren 2024 har vi bland annat gjort en översyn av befintliga kunskapsstöd och webbutbildningar inom digitalisering och välfärdsteknik, för att se till att myndighetens material är aktuellt och relevant samt grundas på evidens eller bästa tillgängliga kunskap.

Vi har också, tillsammans med andra delar av myndigheten, påbörjat planeringen av en forskardialog med rundabordssamtal som kommer att äga rum under hösten 2024. Syftet är att främja dialogen mellan Socialstyrelsen, akademi, vård- och omsorgsmyndigheter och organisationer som arbetar med digitalisering och välfärdsteknik. Vi vill bland annat verka för att aktuella forskningsresultat om välfärdsteknik används och att implementering och användning utgår från gällande regelverk.

Under hösten kommer vi också att anordna ett erfarenhetsutbyte med temat ”Välfärdsteknik och etik”.

Stöd till dialog och erfarenhetsutbyte

Flera av våra utåtriktade aktiviteter, till exempel erfarenhetsutbyten, har berört målområdet. Under våren 2024 genomfördes erfarenhetsutbyten om utvärdering respektive implementering av nya arbetssätt. Ytterligare erfarenhetsutbyten, som handlar om att implementera respektive fasa ut förlegade arbetssätt, kommer att anordnas under hösten 2024.

Bilaga 1. Kontakt med externa aktörer

Område	Aktörer
Nationell kunskapsstyrning	Sveriges Kommuner och Regioner, SKR Nätverket för regionala samverkans- och stödstrukturer RSS-nätverket för äldre och kommunal hälso- och sjukvård NPO – Äldres hälsa och palliativ vård Kompetenscentrum välfärdsteknik, SKR Rådet för kommunala analyser, RKA
Myndigheter och utredningar	Arbetsmiljöverket Livsmedelsverket Myndigheten för arbetsmiljökunskap, MYNAK Myndigheten för vård- och omsorgsanalys Statens beredning för social och medicinsk utvärdering, SBU E-hälsomyndigheten Folkhälsomyndigheten Forte Nordens välfärdscenter
Professionsföreningar/fack, arbetsgivarorganisationer och pensionärs- och patientföreningar	MAS/MAR-föreningen Föreningen gott ledarskap demensvård Pensionärsorganisationer via Socialstyrelsens äldreråd Vårdföretagarna Svenska vård Famna Fremia Kommunal Hemtjänstindex
Kommuner och verksamheter inom äldreomsorgen	Kommunkontakter: <ul style="list-style-type: none"> • Bergs kommun • Bollebygd kommun • Botkyrka kommun • Danderyd kommun • Eskilstuna kommun

	<ul style="list-style-type: none">• Eslövs kommun• Gislaved kommun• Göteborgs stad• Hudiksvalls kommun• Härryda kommun• Höganäs kommun• Hörby kommun• Järfälla kommun• Järva stadsdelsförvaltning/Stockholms stad• Jönköpings kommun• Kalix kommun• Kalmar kommun• Karlstads kommun• Kinda kommun• Kumla kommun• Kävlinge kommun• Luleå kommun• Lysekils kommun• Mörbylånga kommun• Nacka kommun• Orust kommun• Sandvikens kommun• Stenungsunds kommun• Stockholms stad• Skellefteå kommun• Sundbybergs kommun• Trollhättans kommun• Umeå kommun• Uppsala kommun• Varberg kommun• Värnamo kommun• Västerviks kommun• Årsta-Vantör stadsdelsförvaltning/Stockholms stad• Äldreförvaltningen, Stockholms stad• Östersunds kommun <p>Länsövergripande nätverk, Sörmland</p> <p>Länsövergripande nätverk, Göteborgsregionen</p> <p>Länsövergripande nätverk, Gävleborg</p> <p>R9-nätverket (Eskilstuna, Gävle, Jönköping, Linköping, Norrköping,</p>
--	--

	<p>Södertälje, Uppsala, Västerås och Örebro)</p> <p>Privata utförare:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Olivia hemomsorg AB • Attendo AB • Vardaga AB <p>Vård- och omsorgscollege</p>
<p>Forskning och utveckling</p>	<p>Forskare eller forskargrupper vid:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Lunds universitet • Mälardalens universitet • Umeå universitet • Göteborgs universitet • Handelshögskolan i Stockholm • Högskolan Kristianstad • Högskolan Dalarna • Jönköping University • Karolinska institutet • Uppsala universitet • Stockholms universitet • Örebro universitet <p>Aging Research Centre (ARC)</p> <p>Regeringens äldreforskarråd</p> <p>FoU Valfärd</p> <p>Lokala FoU-enheter:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Stiftelsen Stockholms läns äldrecentrum • FoU Socialtjänst i Uppsala län • Nestor FoU-center (Stockholms län) • FoU Centrum i Östergötlands län • FoUI Norrbottens kommuner • FoU Västernorrland • FoU Socialtjänst Fyrbodal (Västra Götalands län) • Kommunal utveckling Jönköpings län • FoU i Väst (Göteborgsregionen) • FoU nu (Stockholms län) <p>Nationellt kompetenscentrum anhöriga</p> <p>Svenskt demenscentrum</p> <p>Svenska demensregistret (SveDem)</p> <p>Queen Silvia Nursing Award</p>

Socialstyrelsens nationella kompetenscentrum för äldreomsorg
(artikelnr 2024-9-9220) kan laddas ner från socialstyrelsen.se/publikationer.